

Wesp vs. Weps

Een literatuurstudie

Bachelorthesis Taal- en Cultuurstudies, Taal en Ontwikkeling

Briënne Wagenaar, 3718948

22 oktober 2015

Begeleider: Dr. F.A.C. Drijkoningen

Abstract

In deze scriptie is een vergelijking gemaakt tussen verschillende theorieën die bestaan rondom het verwerven van de positie van fricatieven in consonantclusters in kindertaalverwerving. Het bekendste voorbeeld hierbij is de verwisseling in het woord *wesp*, wat door kinderen tevens als *weps* wordt uitgesproken. Dit heeft geleid tot de volgende onderzoeksvraag:

- ♦ In hoeverre kunnen we de metathesis binnen consonantclusters (met een /p/ en een /s/) in de spraakproductie van kinderen verklaren aan de hand van de huidige theorieën over fonologische verwerving?

Aan de hand van verschillende theorieën is duidelijk geworden in hoeverre de metathesis in woorden eindigend op het consonantcluster –sp te verklaren is. Een kind begint volgens de fonologische verwerving met een vereenvoudigde vorm van een woord, een woord zonder clusters. Dit geeft de vorm *wep* of *wes*. De sonoriteitshiërarchie stelt dat *wesp* de vorm is die logischerwijs zou moeten volgen. Wanneer we kijken naar de articulatie plaats van de letters /s/ en /p/ dan is hetzelfde aan de hand. Echter, zijn er twee varianten namelijk: de vorm *wesp* en de vorm *weps*. Beide vormen zijn volgens Fikkert te verklaren aan de hand van parameters. Er is een parameter ‘maximale onset’ die consonantclusters accepteert, waaruit de vorm *wesp* komt. Er is tevens de parameter ‘extrasyllabiciteit’ die een cluster ziet als consonant + een extra component, in dit geval de /s/, waardoor via spiegeling de vorm *weps* zal zijn. Afhankelijk van welke vorm het kind produceert, kan men concluderen welke parameter het kind als eerste markeert. Hetgeen in onze ogen metathesis lijkt, is eigenlijk een kwestie van parametersetting.

INHOUD

1. Introductie	4
2. Algemene kenmerken van de fonologische verwerving	6
3. Verschillende perspectieven op sp-ps metathesis	8
3.1 Syllabe templatens	8
3.2. Sonoriteitsprincipe	10
3.3. Articulatieplaats	12
3.4 Extrasyllabiciteit	13
4. Conclusie	15
5. Discussie	16
6. Referenties	18

1. Introductie

Het menselijk spraakorgaan is een ingewikkeld doch essentieel onderdeel van hetgeen ons mens maakt. Het spraakorgaan zorgt ervoor dat wij kunnen spreken, wat van belang is voor communicatie. Maar wat maakt nou dat wij bepaalde woorden verkeerd uitspreken en hoe komt het allemaal tot stand? Waarom noemt een kind van drie jaar dat geelzwart gestreepte beestje een *weps*?

Veel Nederlandse kinderen hebben problemen met het consonantcluster /sp/ maar uiteindelijk verwerft eenieder dit correct, er is geen sprake van een gewone verspreking die zich een enkele keer voor doet. Deze zogenaamde consonantclusters, in genoemde voorbeelden het cluster sp-ps, worden verwisseld of verkeerd uitgesproken. Het consonantcluster sp-ps staat erom bekend problemen te veroorzaken. Een cluster kan op verschillende plekken in een woord voorkomen. In woorden bestaande uit een enkele syllabe kan een consonantcluster zowel initiaal als finaal voorkomen maar bij woorden bestaande uit meerdere syllabes kan een consonantcluster evenzeer in het midden van een woord voorkomen. Vergelijk hier bijvoorbeeld een woord als 'rits', waar aan het eind van het woord een consonantcluster voorkomt, met een woord als 'haspel' waar het consonantcluster zich midden in het woord bevindt. Dit werkstuk focust op woord initiale en woord finale clusters.

Het verwisselen van consonanten of vocalen staat in de linguïstiek beter bekend als metathesis. Dit is een verwisseling waarbij er transpositie van klanken (fonemen) of syllaben in woorden plaatsvindt (Blevins & Garrett, 1998 ; Hume, 2001). Metathesis is daarmee een specifieke vorm van klankverschuiving.

Om meer over dit fenomeen te weten te komen is er in deze scriptie vanuit verschillende perspectieven gekeken naar het verwerven van consonanten en de clusters waarin zij voorkomen. Daarbij is de volgende onderzoeksvraag aangehouden:

- ♦ In hoeverre kunnen we de metathesis binnen consonantclusters (met een /p/ en een /s/) in de spraakproductie van kinderen verklaren aan de hand van de huidige theorieën over fonologische verwerving?

Dit werkstuk geeft in hoofdstuk 2 allereerst een algemeen beeld van de fonologische verwerving, daarna is het fenomeen bekeken vanuit een viertal theorieën in hoofdstuk 3. Als eerste is gekeken naar een theorie over syllabe templatens aan de hand van het werk van Paula Fikkert. Vervolgens is het sonoriteitsprincipe besproken, als derde theorie is de articulatieplaats besproken en als laatste theorie is er de notie over extrasyllabiciteit.

In hoofdstuk 4 is een conclusie getrokken aan de hand van de ideeën en de voorbeelden die bij de perspectieven horen. Afsluitend is er in hoofdstuk 5 een discussie.

2. Algemene kenmerken van de fonologische verwerving

De fonologische ontwikkeling heeft betrekking op de verwerving van de klanken en klankstructuur van een taal (Gillis & Schaerlakens, 2000). Een kind begint vanaf het moment dat het geboren wordt met het verwerven van de taal die hij of zij hoort. In het eerste levensjaar leren de kinderen de klankstructuren van hun eigen moedertaal en de daarbij behorende eigenschappen van de moedertaal. Op die manier zijn ze in staat om de klankstructuren van een vreemde taal te onderscheiden van hun moedertaal.

Kinderen kunnen zo al op jonge leeftijd het verschil opmerken tussen hun moedertaal en andere, vreemde talen. In principe is taalverwerving een universeel proces, dat wil zeggen dat een normale taalontwikkeling verloopt volgens een vast patroon en dit geldt voor iedere taal (Fromkin et al., 2000 ; Fikkert, 2007).

De taalontwikkeling begint bij de basis, van individuele segmenten naar syllaben en van syllaben naar woorden. Van belang is wanneer en in welke volgorde bepaalde segmenten verworven worden en wanneer een kind deze kan combineren tot bijvoorbeeld een consonantcluster. De eerste combinatie die een kind zal maken zal bestaan uit een consonant en een vocaal, dit is de standaard opbouw van een syllabe en is de eerste combinatie van segmenten. Hieruit komt het canoniek brabbelen voort, waarin kinderen de standaard consonant-vocaal syllabe herhalen. Denk hier aan 'tatatata'.

Consonanten worden in initiale, mediale en finale positie verworven, de focus in dit werkstuk ligt op de initiale en de finale consonanten. De initiale consonanten zijn ongeveer voltooid rond 2;11 en de eindconsonanten kunnen zelfs pas voltooid zijn tijdens het derde of vierde levensjaar (Gillis & Schaerlakens, 2000 ; Fikkert, 2007). Opvallend is dat de plosief /p/ als een van de eerste consonanten verworven wordt, waar de fricatief /s/ pas later aan bod komt. "Een verklaring voor individuele variatie in de verwervingsorde kan ook gezocht worden in de omgevingstaal." (Gillis & Schaerlakens, 2000 : 150). Simpel gezegd: een kind vangt als eerste de klanken op die het meest voorkomen in de omgeving. De talige input die een kind ontvangt speelt onder andere een cruciale rol in het verwerven van klanken en segmenten.

Fonotaxis is de term die gebruikt wordt voor de toegestane combinaties van fonemen. Kinderen zullen nooit vreemde of niet bestaande combinaties van consonanten maken in hun moedertaal. Zo zullen ze bijvoorbeeld nooit *tlauw zeggen in

plaats van blauw, simpelweg omdat dit een combinatie is die niet voorkomt in het Nederlands (Booij, 1999).

Kinderen met een normale taalontwikkeling passen vereenvoudigingprocessen toe wanneer ze woorden uitspreken. Er zijn drie soorten vereenvoudigingprocessen met een specifiek soort vereenvoudigingen namelijk: syllabestructuur-processen, assimilatieprocessen en substitutieprocessen (Gillis & Schaerlaekens, 2000). Clusterreductie of consonantwisseling zijn processen waarbij er in een woord met een consonantcluster de fonemen voor problemen zorgen en er dan vereenvoudiging of omwisseling kan plaatsvinden. De verwisseling van segmenten wordt door linguïsten ook wel metathesis genoemd. In dit geval spreken we van Phonologically Conditioned Metathesis (PCM). Volgens Stonham (2006) moet deze fonologische conditionering geïnterpreteerd worden als iets dat uitsluitend gebaseerd is op de plaats van segmenten, zonder de morfemen in acht te nemen.

In kindertaal wil het voorkomen dat er in een cluster van een of meerdere consonanten een consonant wordt weggelaten, of dat er consonanten worden verwisseld (Ohala, 1999). Een kind dat een segment uit een cluster nog niet heeft verworven zal een alternatieve vorm van het woord gebruiken. Dit kan door het compleet deleteren van het cluster of het vervangen van het cluster door een ander al wel verworven segment. "Clusters die bestaan uit /s/ gevolgd door een obstruent komen meestal later voor dan obstruent+sonorant clusters." (Gillis & Schaerlaekens, 2000 : 154)

Aan de hand van deze vereenvoudigingprocessen zou je kunnen stellen dat kinderen klanken aanleren op woordniveau en klankniveau. Dit gebeurt op een natuurlijke wijze waarbij de klanken voorkomen in natuurlijke taal en niet geïsoleerd als input worden gegeven (Gillis & Schaerlaekens, 2000). Wanneer een ouder tegen een kind spreekt zal deze zijn of haar spraak niet plots veranderen in willekeurige losse segmenten, met als doel om klanken aan te bieden.

3. Verschillende perspectieven op sp-ps metathesis

Er zijn verschillende gedachten en ideeën met betrekking tot de metathesis van plosieven en fricatieven. In dit hoofdstuk zijn enkele theorieën uitgelicht om een beeld te scheppen van het *wesp/weps* fenomeen. Allereerst kijken we naar de theorie van Fikkert over syllabe templatens, daarna het sonoriteitsprincipe, vervolgens de articulatieplaats en als laatste de extrasyllabiciteit theorie.

3.1 Syllabe templatens

Fikkert (1994) bespreekt in haar dissertatie over de verwerving van prosodie de basiskennis van taalverwerving. Zij stelt het volgende: Principles & Parameters is een benadering die uitgaat van een aangeboren taalvermogen bij kinderen. Dit wordt ook wel de Universele Grammatica (UG) genoemd, een set van universele principes en parameters vormen deze UG. Zoals gezegd, zijn de principes universeel en van toepassing op alle talen.

De parameters zijn echter per taal verschillend. Het idee is dat een parameter twee settings heeft: een gemarkeerde en een ongemarkeerde waarde. De gemarkeerde waarde wordt alleen gekozen als er in het taalaanbod genoeg evidentie is. Het verwerven van taal zou dus bestaan uit het stellen van de parameters naar gemarkeerd wanneer de taal aan die waarde voldoet. Bij elkaar vormt dit de basisgrammatica van een taal. Naast de parametersettings moeten er taalspecifieke eigenschappen geleerd worden.

Om een taal te leren is de taalomgeving van groot belang, deze zorgt namelijk voor de talige input die het kind krijgt. Dit wordt ook wel positieve evidentie genoemd. Door middel van deze positieve evidentie wordt de basisgrammatica van het kind verworven. Fikkert (1994) toont aan met haar werk dat tevens de output van het kind als input werkt, en dat kinderen ook gebruik maken van indirecte negatieve evidentie. Indirecte negatieve evidentie is het stelselmatig ontbreken van data. Dit is nuttig voor het leren van taalspecifieke eigenschappen omdat het aantoont wat de absolute ongemarkeerde vorm is.

Dit gaat echter niet op voor het *wesp/weps* probleem. Wanneer men stelt dat *wesp* de gemarkeerde vorm is zou dit de positieve evidentie moeten zijn die het kind uit de taalomgeving haalt. De vorm met de metathesis van de -sp *weps* wordt op deze manier de ongemarkeerde vorm en de negatieve evidentie. Toch wordt de vorm *weps*

aangetroffen. Fikkert (1994) stelt dat kinderen enkel hun grammaticale systeem aanpassen op het moment dat er voldoende evidentie is verkregen. Op deze manier is het leren van taalspecifieke eigenschappen een tijdrovend proces en kan worden gesteld dat deze laat geleerd worden. Wanneer men dit aanneemt kan gesteld worden dat *wesp* een taalspecifieke eigenschap is waar eerst de nodige evidentie voor moet worden gevonden.

Een tweede theorie van Fikkert (1998) is het idee van een woordtemplaat. Dit houdt in dat kinderen in hun mentale lexicon een basisvorm hebben van de opbouw van segmenten en later van woorden. Dit zogeheten templaat kan aan de hand van evidentie steeds verder worden uitgebreid. Een kind heeft allereerst een concept opgeslagen van de klankvorm van een woord, dit concept zorgt voor het taalbegrip en voor de taalproductie. Wanneer het templaat bestaat uit een consonant-vocaal combinatie, zullen alle woorden dezelfde structuur hebben.

Fikkert (1994) heeft in haar dissertatie ook duidelijke ideeën over de verwervingsvolgorde van consonanten. Zij stelt dat in volwassenentaal consonantclusters met een initiale /sp/ op een andere manier worden geanalyseerd dan clusters met plosief-liquidae. Niettemin is kindertaal de focus en is het de vraag hoe kinderen deze clusters verwerven.

Kinderen passen direct vereenvoudigingsprocessen toe: ze breken het cluster op in losse segmenten. (Fikkert, 1994 ; Ohala, 19999) Ook stelt Fikkert dat er drie fases zijn die een kind doorgaat in het verwerven van een /s/ + consonantcluster in initiale positie. Te beginnen met een reductie van de clusters naar een plosief, de minst sonore consonant en degene die het eerst wordt verworven. Vervolgens wordt het losse segment /s/ verworven, waarna vervolgens het gehele cluster wordt verworven.

The developmental patterns in the acquisition of /s/-plosive clusters:

Realisation and development of initial /s/ -plosive clusters

Stage 1	Stage 2	Stage 3
P	[s]	sP

(Fikkert, 1994 : 99)

Om de theorie van Fikkert te verduidelijken nemen we het werkwoord spelen als voorbeeld. Wanneer een kind de drie fases van Fikkert zou volgen zou de verwerving als volgt verlopen: het woord 'speel' wordt in fase 1 'peel', in fase 2: 'seel', om uiteindelijk in fase 3 'speel' te worden.

Wanneer we kijken naar consonantclusters + /s/ in finale positie zien we dat er een soortgelijk proces gaande is. Fikkert (1994 : 159) bespreekt tevens de finale positie van consonantclusters en zegt dat er gesteld kan worden dat finale consonantclusters in de eerste fase worden weggelaten aangezien het kind een kern syllabe templaat heeft op dat moment. Ze stelt dat het vereenvoudigen van het consonantcluster in finale positie afhankelijk is van de voorafgaande vocaal. Hier merkt zij een verschil op tussen lange en korte vocalen, voor dit stuk zijn de korte vocalen relevant. Fikkert beschrijft drie verschillende patronen die mogelijk zijn wanneer we kijken naar consonantclusters volgend op een korte vocaal, namelijk:

- i. het cluster wordt vereenvoudigd tot één obstruent
- ii. het cluster wordt vereenvoudigd tot een sonorant (altijd een nasaal)
- iii. het cluster wordt geproduceerd als een cluster

(Fikkert , 1994 : 165)

De totstandkoming van de finale clusters op een korte vocaal zegt echter niks over de volgorde waarin de consonanten in het cluster staan. Neem bijvoorbeeld het finale consonantcluster in het woord *wesp*:

In fase i. wordt het cluster vereenvoudigd tot één obstruent; *wes* of *wep*

In fase ii. wordt het cluster vereenvoudigd tot een nasaal; *wen* of *wem*

In fase iii. wordt het cluster geproduceerd als een cluster; *wesp* of *weps*

Opvallend is dat fase (ii) irrelevant lijkt voor het probleem dat in dit werkstuk centraal is gesteld, namelijk het verwerven van de segmenten en de metathesis in het cluster.

3. 2. Sonoriteitsprincipe

Eerder is besproken hoe de fonologische verwerving van segmenten in zijn werk gaat. Het kind stelt zijn eigen regels op aan de hand van evidentie. Er zijn tevens zogeheten fonotactische regels die betrekking hebben op de structuur van syllabes. Hier komt tevens sonoriteit bij kijken, want aan elk segment is een bepaalde mate van sonoriteit verbonden. De structuur van syllaben is voor een deel gebaseerd op de volgorde van sonoriteit.

Sonoriteit is de waarde die een segment toegewezen heeft gekregen aan de hand van de fonologische groep waartoe het segment behoort. In het bijzonder is er het sonoriteitsprincipe wat inhoudt dat de sonoriteit van een segment toeneemt voor de klinker en af neemt na de klinker. Dit principe wordt de Sonority Sequencing Principle (SSP) genoemd. Clements stelt in 1990 dat de SSP een fonotactisch principe is dat voor structuur zorgt binnen een syllabe. De kern van een syllabe, de nucleus, is het meest sonorant en heeft de hoogste sonoriteitswaarde binnen de syllabe. Dat houdt in dat voor en na de nucleus er minder sonorante segmenten zullen voorkomen. Neem bijvoorbeeld een simpel woord als 'kat'. De klinker /a/ is hier de nucleus en heeft de hoogste sonoriteitswaarde, de segmenten die voor of na de nucleus komen, in dit geval de /k/ en de /t/ zijn van lagere waarde.

Om dit principe in beeld te brengen is er een sonoriteitsschaal bedacht, deze wordt tevens de sonoriteitshiërarchie genoemd. Er zijn verschillende versies van deze schaal omdat er nog geen overeenstemming is over de details, maar de basis is gelijk: de schaal loopt van minder sonorant naar meer sonorant. De natuurlijke klassen waarin de segmenten vallen hebben dus altijd een vaste plek in de schaal. De volgorde is van minst sonorant naar meest sonorant, ter illustratie:

plosieven – fricatieven – nasalen – liquidae – half vocalen – vocalen

(Booij, 1981 : 89)

Wanneer men er vanuit gaat dat de sonoriteit naar de klinker oploopt en vanaf dat punt weer afloopt, zou men de schaal tevens kunnen doortrekken als volgt:

Plosieven - fricatieven - nasalen – liquidae – halfvocalen – vocalen –
halfvocalen – liquidae – nasalen – fricatieven – plosieven

Op deze manier ontstaat een bergpatroon dat aan beide kanten gelijk afloopt en eigenlijk gespiegeld is. De term spiegelbeeldstructuur wordt daarom vaker gehanteerd (Stroop, 1992). Het is in het Nederlands niet mogelijk om het cluster lp aan het begin van een syllabe te hebben (*lpat ten opzichte van plat) en dit komt tevens gespiegeld aan het einde van een syllabe niet voor (* tupl ten opzichte van tulp).

Volgens deze schaal volgt een syllabe als *wesp* inderdaad de oplopende vorm tot aan de klinker die vervolgens afneemt. Uit de gegeven schaal blijkt dus dat de volgorde van –sp in *wesp* in overeenstemming is met de volgorde. De /s/ is meer sonoor (net als alle fricatieven) dan de /p/ (net als alle plosieven) en staat daarom dichterbij de nucleus. Dit schept de verwachting dat het verwerven van een woord als *wesp* geen

problemen zou geven. Niettemin blijkt dit juist wel het geval te zijn. Dit is in finale positie een cluster dat niet veel voorkomt. Het Nederlands kent weinig woorden die eindigen op /-sp/ (Huybrechts & Decoster, 1998). De /p/ in combinatie met een ander consonant in initiale positie komt in het Nederlands weinig voor. Dit doet zich uitsluitend bij leenwoorden voor. Neem bijvoorbeeld woorden als psycholoog of psychiater. Deze volgorde met in initiale positie de /p/ volgt het sonoriteitsprincipe. Dit ten opzichte van de /s/ opgevolgd door een andere consonant in initiale positie, die in vergelijking een veel grotere groep woorden bevat, waaronder het cluster /sp/. Wat opvallend is aan dit gegeven, is dat de consonantclusters met zowel de initiale als de finale /s/ tegen de sonoriteitshiërarchie in gaat. Stroop (1992) merkt op dat dit een spiegelbeeldvorm is.

3.3. Articulatieplaats

Het derde perspectief biedt een meer fysiologisch uitgangspunt. De motorische redenering gaat uit van de articulatieplaats en stelt dat de verwervingsvolgorde van consonanten van voor in de mond naar achteren in de mond gebeurt. De verwerving verloopt in een volgorde die taaluniverseel is. Het meest bekende voorbeeld hierbij is het zeggen van het eerste woordje, wat vaak mama, papa of een gelijke consonant-vocaal vorm hieraan is. Zowel de /m/ als de /p/ worden voor in de mond geproduceerd. Kinderen leren dat bepaalde kenmerken contrasteren met een ander, moeilijker kenmerk (Gillis & Schaerlakens, 2000). Een kind begint met klanken die zoveel mogelijk van elkaar verschillen, en zoekt de contrasten op (Beers, 1995). Beers (2003) legt contrasten uit als volgt: "Contrasten zijn abstracties van klanken. Met andere woorden, een contrast kan worden weergegeven door middel van verschillende klankparen. Kinderen kunnen dus hetzelfde contrast verworven hebben (bijv. labiaal-coronaal), maar verschillen in de specifieke klanken waarin dat contrast wordt gerealiseerd (m-n, f-s, p-t)."

De verwervingsvolgorde van contrasten in consonanten en vocalen loopt volgens Beers (2003) in de onderstaande beschreven volgorde:

1. consonant vs. vocaal	/p/ en /a/
2. oraal vs. nasaal	/p/ en /m/
3. labiaal vs. dentaal	/p/-/s/ en /m/-/n/
4. open vs. gesloten mond	/a/-/i/

5. voor- / achterklinkers

palataal vs. velair

/a/-/u-/i/

hoog vs. centraal

/a/-/e/-/i/

De eerste 50 woorden van een kind zijn woorden met een eenvoudige syllabestructuur en een beperkt aantal consonanten en vocalen (Stoel-Gammon & Sosa, 2007). Wanneer kinderen tussen 2;0 en 3;0 jaar oud zijn, zijn ze in principe in staat alle vocalen correct te produceren. Ze zijn dan tevens in staat enkele consonantclusters te produceren (Gillis & Schaerlaekens, 2000).

De /s/ en de /p/ worden beide voor in de mond gevormd, de /p/ zal eerder verworven worden aangezien deze verder naar voren in de mond zit dan de /s/. Articulatorisch gezien is de /p/ een labiale klank, enkel de lippen zijn nodig om deze klank te produceren en dus relatief eenvoudig. De /s/ is echter een alveolaire klank. De /s/ is tevens een meer gecompliceerde klank, dit blijkt uit de vele kinderen die slissen en dus moeite hebben om de /s/ te produceren. Met deze theorie wordt voorspeld dat de volgorde van het cluster zoals in *wesp* normaal is, omdat de /p/ meer vooraan gearticuleerd wordt dan de /s/.

3.4 Extrasyllabiciteit

De sonoriteitshiërarchie wordt verbroken wanneer de /s/ aan de rand van de syllabe is toegestaan (Neijt, 1991). Tevens merkt Neijt (1991) op dat er nog iets speciaals is aan de /s/. Zij stelt dat de /s/ aan het begin en eind van syllaben en de t aan het einde van woorden voor uitzonderingen zorgt. Meestal gaat het dan ook nog om afgeleide vormen, zoals de woorden *loenst* en *grootst*, die met de suffixen /-t/ en /-st/ zijn gevormd. Maar dit gaat enkel op voor syllabe finale clusters. Deze worden beschouwd als randverschijnselen en krijgen een plaats buiten de normale syllabe, als aanhangsel. Dit wordt ook wel extrasyllabiciteit genoemd en komt overeen met een notie over extrasyllabiciteit die Fikkert (1994) benoemt. Er is volgens haar een mogelijkheid waar een /s/+cluster niet een echt cluster is. De /s/ is geen deel van de syllabe maar extrasyllabisch. Vanuit dit perspectief zouden kinderen in hun taal toestaan dat een extra syllabische consonant zich toevoegt aan het al bestaande consonantcluster. Er is echter wel een voorwaarde, alleen de consonanten die zich niet houden aan de sonoriteitshiërarchie kunnen extrasyllabisch worden gemaakt. We hebben eerder

gezien dat de /s/ zich niet altijd houdt aan de sonoriteitshiërarchie en in dit geval voldoet aan deze voorwaarde.

De mogelijkheid van het hebben van een extrasyllabische consonant moet volgens Fikkert (1994) tevens gelinkt zijn aan een parameter net als de mogelijkheid van het toelaten van ingewikkelde onsets. “Deze parameters lijken onafhankelijk te zijn. Sommige kinderen zetten de extrasyllabische parameter eerst naar de gemarkeerde waarde, terwijl anderen eerst de ‘maximale onset’ parameter op de gemarkeerde waarde zetten.” (Fikkert, 1994 : 112) De ‘maximale onset’ parameter houdt in dat een onset van een woord maximaal binair mag zijn, en dus op z’n hoogst uit twee segmenten mag bestaan (Fikkert, 1994 : 107). Met deze theorie is het via spiegeling mogelijk dat kinderen een /s/ uitspreken op een finale positie volgend op een /p/, dus *weps*; die /s/ is dan extra-syllabisch.

4. Conclusie

In deze scriptie is een vergelijking gemaakt tussen verschillende theorieën die bestaan rondom het verwerven van de positie van fricatieven in consonantclusters in kindertaalverwerving. Als uitgangspunt is het woord *wesp* genomen dat door kinderen tevens als *weps* wordt uitgesproken. In dit onderzoek is aan de hand van een viertal theorieën is gekeken in hoeverre de metathesis binnen consonantclusters (met een /p/ en een/s/) in de spraakproductie van kinderen kon worden verklaard. Er is gebleken dat de verwervingsvolgorde van de consonanten binnen het cluster twee varianten heeft, namelijk *wesp* en *weps*. Afhankelijk van welke vorm het kind produceert, kan men concluderen welke parameter het kind als eerste markeert. Volgens Fikkert is de volgorde van de consonanten te verklaren aan de hand van parameters. Er is een parameter 'maximale onset' die consonantclusters accepteert waaruit via spiegeling de vorm *wesp* komt en deze uitspraak respecteert het sonoriteitsprincipe. Er is tevens de parameter 'extrasyllabiciteit' die een cluster ziet als consonant + een extra component. In dit geval de /s/, waardoor de vorm *weps* zal zijn.

Hetgeen in onze ogen metathesis lijkt, is eigenlijk een kwestie van parametersetting. Uiteindelijk zal in normale taalontwikkeling de parametersetting voor de maximale vullingen worden gemarkeerd en zal de vorm *wesp* worden gebruikt.

5. Discussie

Er zijn natuurlijk meer theorieën met betrekking tot de metathesis of zelfs inversie van consonanten, met name de fricatief /s/. In dit werkstuk zijn de meest bruikbare theorieën gehanteerd, uitbreiding van perspectief door middel van meerdere theorieën kan leiden tot verbetering.

Teven is opvallend is dat de /s/ altijd de uiterste positie inneemt in een syllabe, in elk geval in initiale positie. Wanneer je een woordenboek openslaat valt het direct op dat er veel meer woorden zijn die beginnen met een consonantcluster beginnend met een /s/ dan met een p. Toch bestaan ze beide en is het opmerkelijk dat dit dus niet ongewoon is in het Nederlands. De daadwerkelijke frequentie van de clusters /ps/ en /sp/ in initiale en finale positie kan worden opgezocht in bijvoorbeeld woordenboeken en/of logopedische literatuur. Dit werkstuk heeft een lijst van woorden gehanteerd naar aan leiding van het finale cluster –sp (Huybrechts & Decoster, 1998).

In dit werkstuk is specifiek naar de kindertaalvorm van *wesp* gekeken. Er zijn echter meer soorten spraak waarin dit verschijnsel plaatsvindt. Niet alleen in de kindertaal komt men dit fenomeen tegen maar tevens in bepaalde dialecten en in volwassen taal. Desalniettemin is het niet duidelijk hoe frequent het fenomeen werkelijk is. Er zou gekeken kunnen worden naar al verzamelde gegevens, bijvoorbeeld naar data in CHILDES of dagboekenmateriaal. Weliswaar blijft dan de vraag of de data vanuit de corpora te generaliseren zijn. Aangezien het hele fenomeen gestuurd kan worden door frequentie kan het relevant zijn om dit uit te zoeken.

Het verschijnsel komt niet alleen in het Nederlands voor, ook in andere talen is metathesis te vinden. Bijvoorbeeld in het Engels, waar er gerapporteerd wordt over de verwisseling van de –sk in het woord *ask* (Hume, 2001). Er is zelfs een vermijding van bepaalde clusters in het Engels bij bepaalde onsets(of de spiegeling ervan). Neem in het Nederlands de /p/ in *psycholoog*, dit segment wordt gewoon uitgesproken. Dit gebeurt weliswaar niet altijd correct en wordt dan als *spycholoog*. De Engelsen daarentegen vermijden simpelweg het lastige cluster /ps/, door de /p/ niet uit te spreken. Dat laat zich zien in de fonetische vorm van het woord, vergelijk ‘*psychology*’ met /sa'kplədʒi/. Dit is een relevant probleem wat zou kunnen worden onderzocht ten behoeve van deletie of assimilatie van klanken in vergelijking met de metathesis van klanken.

In dit werkstuk is uitgegaan van de principles & parameters theorie van Fikkert. Er zijn echter ook andere theorieën met betrekking tot kindertaalverwerving die ik niet

heb genoemd. Daaronder valt het statistisch leren waar onder andere Patricia Kuhl (2000) over heeft geschreven. Zij stelt bijvoorbeeld dat kinderen uitgaan van statistisch leren als het gaat om taalverwerving. Volgens Kuhl (2000 : 11852) “(...)benutten kinderen de statistische eigenschappen van de talige input waardoor ze probabilistische informatie uit de omgevingstaal kunnen detecteren, herverdelen en categoriseren.” Het fenomeen zou kunnen worden onderzocht vanuit een andere benadering zoals het statistisch leren.

6. Referenties

- Beers, M. (1995). *The phonology of normally developing and language-impaired children*. Amsterdam: Proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- Beers, M. (2003). Klankproductieproblemen: een fonologische benadering. *Stem-, spraak-en taalpathologie*, 11(4), 245-259.
- Blevins, J., & Garrett, A. (1998). The origins of consonant-vowel metathesis. *Language*, 508-556.
- Booij, G. E. (1981). *Generatieve fonologie van het Nederlands*. Uitgeverij Het Spectrum.
- Booij, G. (1999). *The phonology of Dutch* (Vol. 5). Oxford University Press.
- Clements, G. N. (1990). The role of the sonority cycle in core syllabification. In J. Kingston and M. E. Beckman (eds.) *Papers in Laboratory Phonology I: Between the grammar and the physics of speech*. Cambridge: Cambridge University Press. 283-333.
- Fikkert, P. (1994). *On the acquisition of prosodic structure*. Dordrecht: ICG.
- Fikkert, P. (1998) The acquisition of Dutch phonology. In: Gillis, S. & De Houwer, A. (red) *The acquisition of Dutch*. Amsterdam: Benjamins.
- Fikkert, P. (2005). Getting sounds structures in mind. Acquisition bridging linguistics and psychology?. *Twenty-first century psycholinguistics: four cornerstones*. Lawrence Erlbaum Associates, 43-56.
- Fikkert, P. (2007). Acquiring phonology. *Handbook of phonological theory*, 537-554.
- Fromkin et al. (2000). *Linguistics. An Introduction to linguistic theory*. Blackwell Publishing Ltd.
- Gilles, S., & Schaerlaekens, A. (2000). Kindertaalverwerving Een handboek voor het Nederlands [Child language acquisition: A manual for the Dutch language]. *Martinus Nijhoff*. Groningen.
- Hume, E. (2001). Metathesis: Formal and functional considerations. *Surface syllable structure and segment sequencing*, 1-25.
- Huybrechts G., Decoster W., (1998) *Articulatie in de praktijk; Consonanten*. Leuven, Amersfoort: Acco
- Kirk, C., & Demuth, K. (2005). Asymmetries in the acquisition of word-initial and word-final consonant clusters. *Journal of child language*, 32(04), 709-734.
- Kuhl, P. K. (2000). "A new view of language acquisition". *Proceedings of the National Academy of Sciences* 97 (22): 11850–11857. [doi:10.1073/pnas.97.22.11850](https://doi.org/10.1073/pnas.97.22.11850).

- Maye, Jessica; Werker, Janet F; Gerken, LouAnn (2002). "Infant sensitivity to distributional information can affect phonetic discrimination". *Cognition* 82 (3): B101–B111. doi:10.1016/S0010-0277(01)00157-3.
- Neijt, A. (1991). *Universele fonologie: een inleiding in de klankleer*. Foris Publications.
- Ohala, D. K. (1999). The influence of sonority on children's cluster reductions. *Journal of communication disorders*, 32(6), 397-422.
- Stoel-Gammon, C. & Sosa, A.V. (2007) Phonological Development. In E. Hoff & M. Shatz (eds), *The Blackwell Handbook of Language Development*, 238-256. Oxford: Blackwell Publishing
- Stonham, J. (2006) Metathesis. *Encyclopedia of Language & Linguistics* (Second Edition), 92-94. <http://dx.doi.org/10.1016/B0-08-044854-2/00118-8>.
- Stroop, J. (1992). 'PS opnieuw bekeken, in de spiegel' in E.C. Schermer-Vermeer e.a. (red.), *De kunst van de grammatica; Artikelen aangeboden aan Frida Balk-Smit Duyzentkunst bij haar afscheid als hoogleraar Taalkunde van het hedendaags Nederlands aan de Universiteit van Amsterdam, Vakgroep Nederlandse Taalkunde*, Amsterdam, blz. 197-204.